

B É T S I

MAGYAR ÚJSÁG.

EZEN NEVEZET ALATT:

MAGYAR KURIR.

1 8 2 9-dik

E S Z T E N D Ő R É.

A' FELSÉGES TSÁSZÁR' ÉS APOSTOLI KIRÁLY'
KEGYELMES ENGEDELMÉVEL.

SZERKEZTETI ÉS KIADJA

M Á R T O N J Ó ' S E F ,

a' Bétsi Ts. K. Universitásban a' Magyar Nyelvnek és Literaturának rendkívül
való Professora, Tek. Beregh Vármegyének Tábla Bírája.

Második Félészendő.

B É T S B E N ,
N E M E S H A Y K U L A N T A L ' B E T Ü J I V E L .

A Bagoly a Böltset példázta, ki bárha setétben
Vesztéget is lát ott, hol más semmit se vesz észre.

MAGYAR KÜRIR.

N^r. 1.

Indult Bétsből, Pénteken, Július' 3-dikán, 1829.

Hadi Tudósítások.

Varsóból Jun. 25-dikán. A' Török tábor, melly 40 ezer emberből állott, egészen széllyelverettetett. Gr. Phalen Generális, a' kire vala hívva, hogy a' futásnak indult ellenséget üzöbe vegye, szerentsésen eljárta a' reá bízott dologban, úgy hogy az sohol magát többé öszve nem szedhetette, és tsak egy osztály lovassága verekedhetett el a' Balkánon keresztül Aidosig v. Időszig. A' Nagy Vezér személyét kevés késérőivel együtt tsakugyan megszabadíthatá, és Sumlába vissza ment. Kozákjaink most is hozák mindenfélől a' foglyokat, elfogott ágyúkat, zászlókat és hadi szereket. A' nyert ágyúk száma már 60-ra megy. A' Törökök vesztesége holtakban 6 ezerre tétetik. Az Oroszok részéről a' Jun. 11-diki ütközetben 1400 an estek el és 600 an sebesítették meg, kik között két Generális van.

Görög Ország.

A' Keleti Kurír (Courrier d' Orient), melly ezelőtt Patrasban nyomtatott, de Márt. 12-kén megszűnt, ismét megjelent Május 19-ikén Aeginában nyomtatva és közelebbről hozánk jött (Máj. 28-káról való) levelében ezeket közli:

„Frantzia Marsal Maison Ur, és Gen. Lieutenant Báró Durrieu a' f. H.

20-ikán Modonnál hajóra ülven Frantzia Országba haza indultak. Vélek együtt mégyen Oberster Fabvier is. — Nagy Britanniai Vice Admiralis Malcolm Ur az Ásiai nevű Lineahajóval Máj. 26-ikán az Aeginai Kikötöbe bészállott, de tsak hamar, minekutánna az Admiralis Úra' Görög Országi Elölülővel Conferentziát tartott, ismét (még azon éjjel) elevezett Smyrnába. — Gróf Capodistrias két hónapi távolléte után, melly idő alatt az Orzágnak nagy részét béütazta, Máj. 5-dikén tért vissza Aeginába.“

A' Görög Méh (Abeille Grecque) nevű Frantzia Újság, melly eddig Aeginában jött ki, elenyészett.

Orosz Ország.

Sz. Pétervára, Jun. 16-dikán. Frohmann Ur első Követségi Titoknok Bétsben, önnkérésére nyugodalomra boltsáttatott, és egyszersmind Status Tanátsosi méltóságra emeltetett. — Jun. 15-kén délutáni 3 órakor Robertson Ur (ugyan az a' ki Berlinben tavaly kétszer utazott fel a' levegőbe) egy nagy Ballonnal felszállott a' levegőbe. A' Ballon a' Kadétok Keretjéből (Sz. Pétervárában) eresztetett fel, és mintha láthatatlan kezek vitték volna, felemelkedett lassan lassan a' magasságba, míg nem tsak egy kis pontnak látszanék — végre.

elenyészett. Este 8 órakor szállott le Robertson Úr majd egy mértföldnyire a' Fő Várostól és már 10 órakor Ő Exczájánal a' Hadi Kormányozónál udvarolt.

Tiflis Máj. 27-kén. Chosrew-Mirsa a' Persa Hertzeg szándékozik a' városból elindulni, hogy Késérőivel együtt a' Tsászári Udvarhoz, Sz. Pétervárába menjen.

Spanyol Ámérika.

Columbia. A' háborúnak Peru és Columbia között vége lett. A' békeségnek elő-pontjai mindjárt másnap a' Tarquii ütközet után (a' hol 4,000 Columbiainak Gen. Sucre* alatt, a' Péru Generalisnak Lamarnak 8,000 emberből álló táborát megverték) Febr. 27-kén aláíratattak. Ezen elő-békeségnek főbb pontjai ezek 1) A' hadakat mind a' két Fél haza botsátja, és az állandó katonaságnak száma éjszaki Peruban és déli Colambiában, mint békeség idején, 3,000 re határoztatik. 2) A' két Ország határjainak regulázására egy Biztosság fog kirendeltetni, mellynek 'sinórmértékül fog szolgálni a' hajdani Perui és Új-Grenadai Vice Királyságoknak politikai felosztása a' szerént, a' mint az 1809-ben állott. 3) Ugyan azon Biztosság számba fogja venni Perunak adósságát a' mivel Columbiának tartozik, és ezen adósság 18 Hónapok alatt lefizetteik. 4) Az Ejszak Amérikai egyesült Státusok e' jelenlévő Alku-szerzésnek garantirozására megfognak kéretletni.

Bolivár Márt. 12 kén Cucubalban volt, és onnan Escudaba szándékozott menni az említett Békekötésnek végre hajtására. Olmedo Urat külső Ministerré nevezte.

Buenos-ayres Márt. 10-kén. Az itt lévő Anglus Követ kinyilatkoztatta, hogy az Argentinai (Buenos-ayresi) Köz Társaságnak Képviselőit egyedül a' Santa-Féi Országlószékben esméri el, és Lavallenak (a' ki a' fő hatalmat Buenos-ayresben erőszakosan foglalta el 's Buenos-ayresnek (melly tartomány magát elsőnek és főnek kívánja tartatni) tekintete és hatalmaskodása ellen protestál. — A' háború Buenos-ayres és a' többi belső tartományok között elkerülhetetlennek látszik.

Frantzia Ország.

Páris Jun. 22-kén. A' minap Royer-Collard Úrnak (a' Követek Háza Elölülőjének) egy levél ment a' kezéhez, mellyben egy Követ, Bonvouloir Úr jelenté, hogy ő a' Követségről lemond, 's helyette annál fogva, Megyéjéből más választassék. De midön az Elölülő a' levelet az Ülésben felolvasná, Bonvouloir Úr felállott, hogy ő nem akar lemondani, 's ama levélről semmit sem tud. Most a' napokban ismét két ilyen költött levelet vett az Elölülő, mellyek közzül az egyik Tardif Úrnak, a' Calvadosi Követnek, a' másik Brusset Úrnak a' felső Saone Megyei Követnek nevében volt írva.

A' Párisi liberalis Újságlevelék (a' Constitutionnel, Courrier, Globe Journal des Debats 's a' t.) nagyon békételenkednek és lármáznak az ellen a' Változtatás ellen, mellyet a' Fő Rendek Háza a' hajdani Jusztitz Ministernek Számadásos Budgetján tett, az által t. i. hogy egy tikkelyetskét — mellyben a' Követek Háza azt végezte, hogy fizesse vissza az Ex-Minister azon Summát (179,865 Frank), mellyet a' Justitz-Palotára meg-

hatalmaztatás nélkül felépíttelett, — belőle kihagyatott. A' Közönségigen kíváncsi látni, mi lesz a' dologból, és miképpen fogja venni a' Követek Háza a' Fő Rendeknek ezen tselekedetét. De alkalmasint bele telik két hét, míg ez a' Követeknél (a' kikhez a' tett Változtatás által fog küldetni) szóra jő.

A' Spanyol Status-leveleknek betse a' Párisi Börzén naponként alább alább száll; a' mi, hihetően annak a' következése, a' miközlebb a' Parlamentben történt. (Lásd M. K. 52 szám) Zugarti Úr a' Spanyol Fő-Consul a' Moniteurben és a' többi Újságlevelekben a' következő Nyilatkozatást hirdetteti: „A' Spanyol Országí General-Consul ezenel bizonyossá teszi a' Közönséget, hogy mind az, a' mit sok Frantzia Újságlevelek a' Spanyol Renteokról hirtelnek, merő hazugság. A' Spanyol Országlószék erről közlebb a' meggyőződésig elégséges Világosítást fog adni (Aláírás) Petro Ortiz de Zugarti.“

Toulonban a' tengerikészületek Algir ellen folyvást nagy serénységgel tétnek. — Erre nézve egy Touloni Újságból (az Avisoból) a' következő elmékedést közöljük: „Minden tudja az Algirral való öszveháborodásunknak eredetét. Eleinte a' Dey sokkal kisebb megátalkodottságot mutatott mint később, és az Országlószék könnyen végét szakaszthatta volna a' pernek. De arra a' kívántatott volna meg, hogy visgálnák meg elébb a' dolgot, minekelötte elválalnák a' megsértetést Frantzia Ország részére, egy olyan esetben, midön a' Frantzia Consul egy idegen Státusnak nevében állott elő. Esméretes a' Deynek felelete, mellyet adott a' Ministeriumnak midön egykor véle alkudozásra akart lépni „hogy Duval Úr (a' Frantzia Consul) nem adta meg néki azt a' tiszteletet, mellyel nékie mint Fejedelemnek tarto-

zott, még pedig egy olyan esetben, mellyben nem Frantzia Ország dolga forgott fel; 's hogy ő (a' Dey) felindulásában, midön Duval Úr a' Palotát készülne ott hagyni, talán-akarátja ellen meglegygyintette a' Pálmalevéllal, mellyet legyezöül kezében tartott, 's ő nem is hitte, hogy a' Frantzia Agenst sérti meg.“ Ez a' beszéd eléggé megmutatja, hogy nem volt elenyészve minden reménység az öszvebékélléshez. De az Ex-Ministerek jobbnak ítélték Algirt bérekeszteni; egészen mást várván ezen lépéstől, mint a' mit a' józan ész előre megmondott; 's ügyetlenségeket azzal koronázták meg, hogy Duval Urat az Admirális Hajóra rendelték, egyedül őtet hatalmazván meg az Alkudozásokra. Collet Úrnak (az Admirálisnak) tsak a' tengeri erőn volt hatalma. Ez a' vitéz Admirális kétség nélkül egyedül a' számtalan boszszúságban és bajban holt meg. Ha, a' mint ő tanátsolta, nem terjeszkedtek volna többre az Algiri Deyjel való barátságna félbe szakasztásán kívül; és egyébaránt az Algiri Kereskedőhajókat nem bántották volna 's tsak a' rablóhajókat büntették volna: úgy sokkal hamarébb engedett volna a' Dey, mert akkor nem lett volna szüksége a' Beduinokra, kiket a' belsőbb tájékokról segítségre hívott. Maga Duval Úr is ebben a' gondolkozásban volt. De azomban midön már nem lehetett reményleni a' Pernek alkudozás által való elintézését, akkor hatalmasabb eszközöz kellett volna mindjárt nyúlni; az az: 25—30 ezer embert oda küldení. Jól tudjuk mi, hogy az ilyen meszsze Expeditiok nagyon költségesek, de a' Kereskedés haszna azt kívánja, hogy a' dolog igazittassék el; és talán, ha az eddig való Blokadera tett költségeket mind felszámlálnók, még többre mégyen az apródonként ki adott summa, mint a'

mennyi egy ilyen Expeditióra megkívántatik. — Közönségesen kételkednek felőle, hogy a' mostan készülő Expeditionnak és Algir lövöldöztetésének az a' foganatja lenne, a' mit a' Ministerium látszik tőle reményleni. Azonközben sokan úgy vélekednek, hogy ez a' készüllet a' Deyjel való pernek közelgető végét jelentí, és a' Ministerium az Ágyúk durrogásával az arany pengését akarja eltitkolni, mellyel ezen Despotának barátságát meghódítja. — Kire bizza a' Ministerium ezen Expeditionnak vezérlését? még nem tudjuk. Némelylek azt hiszik, Rigny Urra; de hihetőbb, hogy ezen Admirális örömelebb vissza mégyen elébbeni helyére (a' Levanterá), mint sem egy ilyen bombardírozásnak vitéletét felvállalja, mellynek sikerét ő sokkal jobban, mint más akárki, elíthatja. Mások Bretonniere Urat gondolják, hogy elnyeri a' Kommandot. Minden esetre megfogja ezen Expedition Europa előtt bizonyítani, hogy a' Frantzia tengerikatonaságnak és Artilleriának bátorsága és vitézsége semmi környülállások között nem hanyatlik.“

A' Követek Házának a' f. H. 15-dik 16-dik, 17-dik és 18-dik [napjain tartott Üléseiben folytattatott a' Belső Minister Budgetja felett való tanátskozás, és annak minden pontjai, némelylek tsekély levonásokkal, meghagyattattak. A' 18-iki Ülésben, midőn a' Budgetnak az a' pontja jött elő, mellyben a' Megyék Fő Tisztjeinek (Praefect) fizetésére menő summa volt feltéve, Generális Sebastiani (Korszikai Követ) alkalmatosságot vett a' Korszikai Fő Ispány hibás hirtelenkedésének előhozására, a' ki Russi és Galotti Nápolyi szökevényeket (l. M. K. 52 szám) a' Nápolyi Hajónak kiadta, és egyszersmind a' Ministereknek nagy hihául tulajdonitá, hogy Frantzia Ország méltóságát megsértő leereszkedésből, két

embernek életét könnyelműleg kotzkáratette. Martignac Úr (a' Belső Minister) így felelt: „Oct. 13-kán 1828 jelentést tett a' Nápolyi Követ a' Külső-Ministernél, hogy Salernóból egy a' Capozzoli Bandájából való haramja társaság Frantzia Országba futott, és három egymás után írott levelekben a' szökevényeknek kiadattatását kívánta. A' Frantzia Országlószék a' közönséges alap-törvényekhez, mellyek szerént tsak a' polgári vétségekben adattatnak ki a' szökevények, tartotta magát; és én Nov. 16-kán azt adtam válaszul, hogy én azokat tsak abban az esetben fogathatom el és adathatom ki, ha vétségek igazán haramjaskodásban áll. Az alatt elérkeztek a' Nápolyi szökevények Korszikába. A' Nápolyi Követ nem szűnt meg a' kiadattatást sürgetni, és midőn a' Frantzia Országlószék törvényes Documentumokat kívánna a' szökevényeknek vétségéről látni, általküldött a' Követ a' f. E. Febr. 24-kén némelylek Documentumokat, mellyek szerént a' szóban forgó szemelylek egy fegyveres Bandához tartoztak, melly Salerno körül sok erőszakoskodást követett el, és pénzt rablott. Erre Márt. 26-kán parantsolatot adott az Országlószék a' Korszikai Fő Tisztnek, hogy a' két szökevényt adja ki; a' ki őket April. 26-kán Bastiába vitette. Ekkor Galotti egy Esedezőlevelet nyújtott elő, mellyben előadta és megvilágosította, hogy ő pusztá politikai vétségéért üldöztetik. Az Országlószék mihelyt ezt az Esedezőlevelet vette, kétsége támadván a' Követ által előmutatott Documentumok felől, és ezen kétséget szentnek tartván, egyszerre parantsolatot bocsátott Korszikába a' kiadattatásnak felfüggesztésére. De késő volt; a' kiadás már ekkor megtörtént. Irtunk egyszersmind a' Nápolyban lévő Frantzia Agensnek, hogy a' nevezett szemelyleket kérje vissza, és hogy a' levél későn ne

találjon érkezni, rendkívülvaló Kurírtól küldöttük Nápolyba, kinyilatkoztatván a' Nápolyi Országlószéknek, hogy tovább nem mehet a' Népek jussa megsértése nélkül, és hogy mi vissza kívánjuk a' foglyokat, ha azok pusztá politikai okokból üldöztetnek.“

Ez a' történet bő materiát adott a' Párisi Újságleveleknek. A' liberalis Újságok rettenetes dolognak kiáltják, hogy Galotti a' kinek minden bűne abban áll, hogy hazájának Constitutiót kívánt, Frantzia Országtól üldözőinek kiadattott. Az úgy nevezett Apostoli Újságok (Gazette, Quotidienne) így okoskodtak: „Egy gyikos, egy tolvaj, 's más, a' kinek tette a' Természetitörvénynek megromlásán épül: az egész föld kerekéségén üldöztetik, és az ilyen gonosztévőket a' Nemzetek költsönösen kiadják, ne hogy a' büntetelenségnek reménysége a' gonosz tévőknek bátorítására szolgáljon. De, ha az egyes embereknek gyilkosai, rablóí 's a' t. kiadattatnak: a' Társaságok és Státusok ellen fenekedő Pártosok és Öszveesküdtek mi jusson kívánhatnak idegen Országokban szabad menedék helyet? 's a' t.

Éjszaki Ámérika.

Philadelphia Máj. 21-kén. Az új Elölülő Gen. Jakson folytatja a' Tisztviselőknek hivataljokból való elküldését, és azoknak helyébe mind olyanokat nevez, a' kik az ő hozzá való ragaszkodásokról esmeretesek. — Az Austriai Kereskedőhajók, egy mostanában kihirdetett Nyilatkoztatásnak értelme szerint, ezentúl éppen azon feltételek szerint bocsátatnak bé az Éjszak-Amérikai Kikötőkbe, mellyek mellett más szövetséges Nemzeteknek hajói oda járnak. — Az Egyesült Státusok és Anglia között felforgó Határ-per, és az azt illető papírosok, a'

választott Köz-Bírónak a' Hollandiai Királynak a' jövő 1850 Eszt. Jan. 1 napján fognak eleibe terjesztetni.

B u r k u s O r s z á g.

Berlin Jun. 20-kán. Az Orosz Követ Gróf Alop'eus tegnap nagy Bát adott Ő Felségének az Orosz Tsászárnénak tiszteletére. — A' Király, Gróf Diebits Orosz Generálist a' mostani háborúbeli Fő Vezért a' Fekete sas Vitézi Rendjének tzmjelével megajándékozta.

Boroszló Jun. 18-kán. A' vízáradás Sileziában tetemes károkat okozott a' Hidaknak és tsinált Utaknak elrontása által, mellyet a' szántó földeknek elborítottása és az e'képpen támadt veszedelmes párájú tavaknak dögleletes kigözlögése nem kevésse nevel. Illyen áradásra ember nem emlékezik. A' víz állása nálunk, ámbár már apadt a' víz, még most is 21 láb és 10 ujj.

Magyar és Erdély Ország.

N. Szebenből Jun. 20-dikán. Oláhországban a' pestises nyavalya mind inkább terjedvén, hogy Hazánk ezen fenyegető veszedelemtől megmentessék, mind az ország' véghelyein örképpen álló katonaságnak, mind az Alsó Fejér, Thorda, Kolos, Doboka Vármegyékbeli, Háromszéki, és Szeben Széki, továbbá a' Fogaras, Brassó, és Besztercze kerületbeli, polgári Tiztségeknak megengedettett a' legrövidebb törvénytartás (Standrecht) az egészség végett húzott lineának általhágói ellen, a' f. h. 18-dikától kezdve mind addig, míg meg nem bizonyosodik, hogy a' pestistől többé nem lehet tartani. Minthogy továbbá az ide való Hadi Kormányzék jelentést tett, hogy Moldovának némelly megyéiben a' marha-dög uralkodik, felsőbb helyről az

a' rendelés tétel, hogy minden szarvas marha, mellyet ezen vidékről hajtanak bé, 10 napi tisztulás alá vettessék.

Munkáts Jun. 13-dikán. Mai napon temettetett itt el Fő Tisztelendő Olvaszky János Úr, a' Munkátsi Ráptalannak Kanonokja. A' megboldogult született Balsán Szabolts Vármegyében 1762 esztendőben, a' Bétsi Barbareumban végezvén Theologiai Cursusát, 's felszentelődvén mindjárt a' Mármarosai Vicariushoz rendeltetett segéd Társául (Coadjutor Vicarialis). Két esztendő múlva N. Károlyi Parochus lett, a' hol ékes Szóllásának most is, fenn van emlékezete.

De itt sem lehetett hosszas ideig, mert a' Bétsi Sz. Barbara Templom mellett megüresedvén a' Ráplányi hivatal, oda küldtetett, melly hivatalban 1795-től egész 1804 ig magát folyvást megkülönböztette.

Nagyobb hasznára, és ditsőségére volt a' Megyének, midőn 1805 esztendőben Bétsi Parochus, és tiszteletbéli Canonok lett, és hivatalját egész 1812-ig folytatta. Melly esztendőben valóságos Kanonoknak kineveztetvén haza tért és Seminarium Rectora lett. De itt sem lehetett állandó, mert 1816 esztendőben Eperiesi Vicariussá Ő Felsége által kegyelmesen kineveztetvén, ottan a' Megyét négy esztendeig Kormányozta. — 1820 eszt. ben vissza jött a' Munkátsi Ráptalan kebelébe, itt mindjárt más esztendőben szerentsétlen tsapást szenvedett, midőn tudniillik a' lovak által elragadtatván a' kotsiból kiugrott, és az egyik

lába ketté tört, 's másfél esztendei betegségében a' türelemességnek példája volt.

Junius 11-dikén kemény hideglelés jöven reá, kevés órákig tartott szenvedése után világi mulandó életét örökkévalóval váltotta fel.

Valamint élteben az emberiségnek hasznos vala, úgy halálával is a' köz 'jóról el nem felejtkezett, mert jeles Könyvtárának felét a' Munkátsi Püspöki Bibliothékának hagyta testamentomban, felét pedig az Eperjesi Bibliothékának ajánlotta, mellyet Tekintetes Kováts János Úr Egri születésű érdemes Hazánk fialap kövestől fundált, 's állandó jövedelemmel meg is ajándékozott, és a' melly nemes tselekedete által magának örökös emlékezetet a' köz jónak állandó hasznot szerzett.

A' pénz folyamat Július 3-dikán;
közép ári:

A' Státus' 5p. Centes Obligátzióji	98 7/8
Az 1820-béli sorsosok,	— —
Az 1821-béli hasonlók,	125 1/4
Bétsvárosa 2 1/2 p. Centes Bankó Obligátzióji, 53 1/8 for. keltek, mind Conv.	
A' Bank-Aktziák keltek 1107 forinton	
Conv. Pénzben.	

Béts. Felsőségi meghatározás szerént a' f Július hónapban minden félezemlyét és kenyeret nagyobbra tartoznak a' kenyérsütők szakasztani és sütni, kiszabott áron, mint a' mekkorák a' mult hónapban voltak. A' marha hús fontja 8 ezüst, vagyis 20 váltó krajtzáron meghagyatott.

A' mai Újság mellett küldjük az Olvasó Könyvtárnak 10-dik árkusát, és az ezen első félesztendei Toldalékhoz tartozó Borítékot.

Szerkeztető és Kiadó M á r t o n J ó ' s e f, Professor. (Untere Bäcker-Strasse Nro 742.)

Nyomtató Haykul Antal. (Obere Bäcker-Strasse Nro. 752.)